

Μια συνάντηση με τον Σάββα Στρούμπο

Ειρήνη Μουντράκη

03/03/2017

Μια από τις πιο ενδιαφέρουσες και πολλά υποσχόμενες παρουσίες στο σύγχρονο ελληνικό θέατρο είναι αναμφισβήτητα ο Σάββας Στρούμπος. Απόφοιτος του Εθνικού Θεάτρου, μαθήτευσε δίπλα σε σημαντικούς καλλιτέχνες και είναι βασικός συνεργάτης του Θόδωρου Τερζόπουλου και του θεάτρου Άττις. Παράλληλα, τολμάει τη δική του αυτόνομη πορεία με την ομάδα του, το Σημείο Μηδέν. Αυτό το διάστημα παρουσιάζει σε πανελλήνια πρώτη το έργο του Δημήτρη Δημητριάδη «Τρωάς» στο Ίδρυμα Μιχάλη Κακογιάννη.

Δοκιμάξεστε σε ιδιαίτερα κείμενα πάντοτε υπηρετώντας ένα επώδυνο και πολιτικό θέατρο. Γιατί αυτή η επιλογή;

Προσπαθώ να ακολουθώ τις αγωνίες που με βασανίζουν και να εκφράζομαι μέσω αυτών. Τα κείμενα με τα οποία καταπιάνομαι αντανακλούν διαφορετικές πτυχές της αγωνίας σε όλο το φάσμα της ανθρωπινότητας: υπαρξιακό και πολιτικό, κοινωνικό και οντολογικό.

«Αποδέχτηκα τη ζωή ως τραύμα και απαγόρευσα στην αυτοκτονία να θεραπεύσει την ουλή», γράφει ο Λωτρεαμόν. Αυτό το τραύμα με ενδιαφέρει, αυτό το τραύμα που μας οδηγεί στους δρόμους της μνήμης, στις άγνωστες και σκοτεινές πτυχές του ανθρώπου, που ο σύγχρονος αλλοτριωτικός τρόπος ζωής αποκρύπτει επιμελώς.

Δουλεύω υπό το πρίσμα της *Παράδοσης των Καταπιεσμένων* (Βάλτερ Μπένγιαμιν), με γνώμονα την ανθρώπινη χειραφέτηση. Το θέατρο που φαντάζομαι είναι στρατευμένο στην υπόθεση της Ζωής και μ' αυτή την έννοια είναι «πολιτικό». Το στοιχείο του «επώδυνου» ίσως βρίσκεται στην ανάγκη να φωτίσουμε το τραύμα στα ακραία του όρια, κινητοποιώντας συνείδηση, συναισθήματα και φαντασία.

Ο μόνος τρόπος ριζικής επούλωσης του τραύματος βρίσκεται στο επαναστατικό σημείο μηδέν της Ιστορίας. Τη στιγμή που όλες οι «λογικές» διέξοδοι έχουν κλείσει, τη στιγμή που δεν υπάρχει τίποτε άλλο να χαθεί, στον ανέλπιδο καιρό ενός τέλους μη-τέλους της Ιστορίας, η έφοδος προς

την terra incognita της εξέγερσης είναι σαν τον καθαρό αέρα μετά την ασφυξία.

Τι ήταν αυτό που σας οδήγησε στην Τρωάδα του Δημητριάδη;

Τα ζητήματα που αγγίζει το κείμενο με οδήγησαν σ' αυτό. Στο «Τρωάς» το συνεχές της ιστορίας ανατινάσσεται και ο χωρόχρονος του θεάτρου γίνεται ο τόπος όπου το ιστορικό τραύμα εκφράζεται μέσα από το δράμα του ίδιου του ηθοποιού. Ύπαρξη και Ιστορία συναντιούνται και συγκρούονται πάνω και μέσα στο Σώμα του ηθοποιού, του δρώντος προσώπου. Το σώμα του γίνεται ο τόπος εγγραφής του ιστορικού τραύματος. Η πολιτική και η οντολογική διάσταση του θεάτρου αλληλοδιαπλέκονται και αλληλεπιδρούν. Στο «Τρωάς» ο πόλεμος διαπερνά την πολιτική επικαιρότητα και βρίσκει την ακριβή του θέση, ως εγγενές στοιχείο του ανθρώπου.

Το κείμενο, με τρόπο αγωνιώδη και βαθιά ποιητικό, θέτει τα δύο ερωτήματα που απασχολούν τη δουλειά μας: *Προς τι ο άνθρωπος; Προς τι το θέατρο;* Στα ακραία όρια της ανθρώπινης συμπεριφοράς αναγκαζόμαστε να επανακαθορίσουμε τους όρους και τα όρια της θεατρικής τέχνης. Κι αν η τραγωδία εξακολουθεί να είναι μια μελέτη ζωής στα ακραία όρια της ύπαρξης, πώς η ενέργεια αυτή μεταπλάθεται σε θεατρική πράξη; Με αυτά τα ερωτήματα αναμετριάσαμε στην παράστασή μας.

Πώς αισθάνεστε για τη συνεργασία σας αυτή με τον Δημητριάδη; Υπάρχει κατά τη γνώμη σας ιδιαίτερη πρόκληση όταν ασχολείται κανείς με το έργο ενός τόσο ιδιαίτερου συγγραφέα;

Αντιλαμβάνομαι τον Δημητριάδη ως σύγχρονο τραγικό ποιητή. Το «Τρωάς» το βλέπω ως μετα-τραγωδία, μια τραγωδία που παίζεται στον προθάλαμο του θανάτου, σ' ένα σύμπαν άδειο από θεούς, όπου ο ίδιος ο άνθρωπος είναι *ελεύθερος* να ορίσει τους όρους και τα όρια της ζωής και του θανάτου του. Αυτή η *ελευθερία* εμπεριέχει μια τραγική διάσταση, που διαφαίνεται ως φωσφορίζουσα πρώτη ύλη στα διάκενα ανάμεσα στις λέξεις του «Τρωάς».

Ο Δημητριάδης προκαλεί τον σκηνοθέτη και τους ηθοποιούς. Δεν διευκολύνει, δεν δίνει «πατήματα», αφήνει τους δημιουργούς εκτεθειμένους απέναντι στο αίνιγμα της ανθρώπινης ύπαρξης.

Στο «Τρωάς» δίκτυ προστασίας δεν υπάρχει. Κάτω απ' τα πόδια μας αντικρίζουμε το Χάος. Το Χάος του υλικού και της ίδιας της ύπαρξής μας. Είμαστε εκτεθειμένοι απέναντι στο άγνωστο.

Δύσκολα μπορεί ένα κλειστό σύστημα ιδεών ή μια θεωρία να μας προστατέψει οριστικά. Αντικρίζουμε το Χάος ανοίγοντας την πόρτα ενός λαβυρίνθου. Ο ίδιος ο λαβύρινθος ορίζει τον τρόπο, την προσπάθεια ν' ανοίξεις δρόμους, να βρεις τον δρόμο, να ξε-φοβηθείς το βίωμα του Χάους, το διαρκές αίσθημα έλλειψης εξόδου απ' τον λαβύρινθο, τη διαρκή αδυναμία οριστικής απάντησης στο ερώτημα «Προς τι ο άνθρωπος;».

Η Τροία παραμένει ένα αιώνιο σύμβολο. Τι αντιπροσωπεύει για σας και τι θα μπορούσε να αντιπροσωπεύει σήμερα;

Ο Τρωικός Πόλεμος ήταν ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος στη γνωστή Ιστορία της ανθρωπότητας. Πιστεύω ότι δεν τελείωσε ποτέ, απλώς συνέχισε αλλάζοντας μάσκες κι εκσυγχρονίζοντας τα όπλα του. Συμπεράσματα βγήκαν μονάχα από τους Εξεγερμένους και τους Καταπιεσμένους, αυτούς που σε κάθε πόλεμο, σηκώνουν στην πλάτη όλο το βάρος της ανθρώπινης κατάπτωσης, αγωνιζόμενοι για την ειρήνη, για να μην χαθεί οριστικά «το ανθρώπινο μέσα στον άνθρωπο» (Σάββας Μιχαήλ). Από εκεί και πέρα, ο άνθρωπος, άθρμα ενός καταστροφικού ορμέμφυτου, πάντα αιμοδιψής κι έμπλεος συμφερόντων κι ανταγωνισμών, δεν έμαθε τίποτα, δεν έβγαλε κανένα συμπέρασμα. Ή ο άνθρωπος θα βρει τον δρόμο της οριστικής απελευθέρωσης από κάθε είδους εξουσιαστικά δεσμά ή ο αέναος πόλεμος όλων εναντίον όλων θα είναι ο μόνος του προορισμός.

Το ερώτημα παραμένει και είναι βασανιστικό: Εμείς μπορούμε κάτι να μάθουμε από τον «βούρκο αίματος της Ιστορίας» (Χάινερ Μύλλερ), σ' έναν κόσμο που, στην επιθανάτια αγωνία του, γεννά φασισμούς, πολέμους, πείνα και κρίση; Μπορούμε κάτι να μάθουμε «από την αναγνώριση τού Ανυπόφορου ως τού κατ' εξοχήν ανθρώπινου» (Δημ. Δημητριάδης);

Τα πρόσωπα μιλούν για τον τρόπο που βίωσαν τον πόλεμο. Πιστεύετε ότι βρισκόμαστε σε μια εμπόλεμη κατάσταση σήμερα;

Πιστεύω ότι ζούμε σε εποχή πολέμων και επαναστάσεων, που εγκυμονεί ολοένα και περισσότερους πολέμους, αλλά και επαναστάσεις. Κι αυτό γιατί η κρίση του υπάρχοντος συστήματος είναι δομική, απειλώντας την ίδια του την αναπαραγωγή. Όλο το φάσμα μεθόδων διαχείρισης του

προβλήματος της κρίσης, από την ιδέα του κοινωνικού κράτος ως τον ακραίο νεοφιλελευθερισμό, έχουν ναυαγήσει και το μόνο που μένει από την πλευρά των Κυρίαρχων είναι νέες εκδοχές φασισμού, πόλεμοι και ολοένα αυξανόμενη εξαθλίωση, καταπίεση και καταστολή. «*Η σήψη είναι το εργαστήριο της ζωής, το καθετί γεννάει το αντίθετό του*», μας θυμίζει ο Καρλ Μαρξ. Τίποτε δεν τελείωσε και πάνω απ' όλα, η Ιστορία. Όλοι μας κουβαλάμε τα τραύματα της εποχής μας, αλλά και όλων των εποχών. Ο αγώνας «για τη Ζωή, για να δώσουμε μια ευκαιρία στη Ζωή» (Αλμπέρ Καμύ) είναι πάντα επίκαιρος και αναγκαίος.

Ο συγγραφέας κάνει λόγο για το Ανυπόφορο της αυτογνωσίας. Το ασπάζεστε; Είναι τόσο δύσκολη η ζωή;

Ασπάζομαι την ανάγκη για αυτογνωσία, την ανάγκη ριζικής επαναξιολόγησης όλων των όρων και προϋποθέσεων της ζωής, ατομικής και συλλογικής. Χρειάζεται θάρρος και τόλμη, γιατί σε αυτή την πορεία ερχόμαστε αντιμέτωποι με το «*Ανυπόφορο*». Αν φοβόμαστε να κοιτάσουμε κατάματα και «*χωρίς καβάτζα καμιά (Νικόλας Ασίμος)*» τον εαυτό μας και το τι γεννάμε με τις πράξεις μας, χρειάζεται από κάπου να αντλήσουμε αυτό το θάρρος και ίσως, το θέατρο έχει κάτι να δώσει σ' αυτή τη διαδικασία. Η ζωή είναι όμορφη, ακόμα και στις πιο δύσκολες συνθήκες. Ο άνθρωπος αλλάζει αλλάζοντας τον κόσμο, αλλάζοντας τον κόσμο, γίνεται δημιουργός των όρων μιας ζωής που αξίζει κανείς να τη ζήσει.

Είστε ένας νέος καλλιτέχνης που ταξιδεύει και δουλεύει συνεχώς στο εξωτερικό και διαθέτετε ιδιαίτερα οξυμμένο κριτήριο. Ποιο πιστεύετε ότι είναι το στοίχημα για τον σύγχρονο Έλληνα και τον πολιτισμό του;

Πιστεύω ότι οι σύγχρονοι Έλληνες χρειάζεται να ξανακοιτάξουμε την Ιστορία του τόπου, να ξανασυνδεθούμε με τις ρίζες μας, τις στιγμές ύψιστης δημιουργικότητας και βαθιάς ήττας, για να τις υπερβούμε δημιουργικά, διατηρώντας τα πιο πολύτιμα στοιχεία. Από εκεί ίσως αντλήσουμε τη δύναμη και την αισιοδοξία να επαναπροσδιορίσουμε το παρόν και το μέλλον μας με γνώμονα την ατομική και συλλογική χειραφέτηση και ελευθερία.

Σ' αυτό τον τόπο, γεννήθηκε ένα συγκλονιστικό τρίπτυχο: *Δημοκρατία – Φιλοσοφία – Τραγωδία*. Η Δημοκρατία είναι τραγικό πολίτευμα, γι' αυτό κι από τα σπλάχνα της γεννιέται η Τραγωδία. Στη Δημοκρατία δεν υπάρχει

κανείς να προσδιορίσει το σωστό και το λάθος, το δίκαιο και το άδικο, παρά μόνο η ανθρώπινη συλλογικότητα ενεργών πολιτών, η οποία, στην προσπάθειά της να προσδιορίσει το μέτρο, ψάχνει και ψάχνεται αυτο-αμφισβητούμενη. Η Δημοκρατία δεν είναι το πολίτευμα των βολεμένων ψηφοφόρων της τετραετίας, δεν επιδέχεται τον εφησυχασμό σε κανένα επίπεδο. Γι' αυτό και ο Δήμος (ο λαός) έχει την ανάγκη του τολμηρού στοχασμού και ανα-στοχασμού, της βαθιάς κριτικής και αυτο-κριτικής. Τη Φιλοσοφία και το Θέατρο.

Από τις απαρχές του θεάτρου, λοιπόν, ο φιλοσοφικός στοχασμός και η πολιτική σκέψη-και-δράση βρίσκονται στον πυρήνα του. Κι εμείς οι σύγχρονοι καλλιτέχνες στην Ελλάδα του σήμερα, οφείλουμε να ξανα-ανακαλύψουμε αυτόν τον πυρήνα, θαμμένο κάτω από τα πολλά και φτωχά εφέ της τέχνης που υπηρετεί την κυρίαρχη εμπορευματική αντίληψη και τελικά τη λήθη.

Πόσο εύκολο είναι για έναν ηθοποιό που έχει τόσο γερή βάση και ουσιαστική λειτουργία μέσα σε μια ομάδα όπως το Άττις να μπορεί να έχει τη δική του αυτόνομη πορεία;

Η πορεία μου στο θέατρο Άττις και η συνεργασία με τον Θόδωρο Τερζόπουλο, που θεωρώ μέντορά μου, είναι πορεία βαθιά χειραφετητική, πρώτα σε ανθρώπινο κι έπειτα σε καλλιτεχνικό επίπεδο. Κι αυτό, γιατί η πρόκληση της ολοένα και βαθύτερης γνωριμίας με τον εαυτό, της ολοένα και εντονότερης επικοινωνίας με τον άλλο, τον διαφορετικό, η ανάγκη για δραστική επαφή με τον κόσμο και την κοινωνία, βρίσκονται στον πυρήνα της δουλειάς του Τερζόπουλου. Το αίτημα για διαρκή αναστοχασμό, για διαρκή αμφισβήτηση των πάντων, αλλά και αυτό-αμφισβήτηση, μας ακολουθεί από τα πρώτα βήματα στο Άττις. Με την έννοια αυτή, κανείς καλείται να δημιουργήσει ακριβώς αυτή την αυτόνομη πορεία, ως άνθρωπος και ως καλλιτέχνης. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, η συνεργασία μου με το Άττις και τον Τερζόπουλο, διαρκεί ήδη 14 χρόνια.

Τι πιστεύετε για την πληθώρα παραγωγών και σκηνών στην Αθήνα;

Θεωρώ δημιουργική κι ενδιαφέρουσα την ανάγκη των ανθρώπων να εκφράζονται μέσα απ' το θέατρο. Ίσως αυτή η έντονη δραστηριότητα γεννήσει νέες μορφές έκφρασης, φωτίζοντας με ποικίλους τρόπους πτυχές της ανθρώπινης ζωής. Το θέατρο είναι εργαστήριο ζωής και ανθρώπινων σχέσεων. Αρκεί να μην χάνονται οι εργασιακοί/

επαγγελματικοί όροι, να μην γίνονται παραστάσεις με τρόπο πρόχειρο ή μιμητικό.

Προσωπικά, βλέπω το θέατρο ως μορφή άμεσης δράσης, που διαβρώνει όλα τα ήθη, τους θεσμούς και τα ιερά σύμβολα της εξουσίας... Η γενικευμένη δημιουργική ανησυχία και οι μορφές ατομικής και συλλογικής δράσης και σκέψης που μπορεί να γεννήσει, εμπεριέχουν ένα πολύ ενδιαφέρον δυναμικό, που αν εκφράζεται με τρόπο ουσιαστικό, ίσως συμβάλλει σε μια δραστήρια παρέμβαση του θεάτρου στην κοινωνία.

Τα σχέδια σας για το άμεσο μέλλον.

Να συνεχίσει η ερευνητική δουλειά της Ομάδας, με τρόπο ακόμα πιο τολμηρό...